

Samenvatting

In opdracht van het WODC en het ministerie van justitie is een onderzoek uitgevoerd naar de wijze van afdoening van zeer ernstige delicten, gepleegd door jeugdigen. Het doel van het onderzoek was tweeledig:

- Inzicht geven in de wijze waarop rechters reageren op zeer ernstige delicten gepleegd door jeugdigen.
- Nagaan of er significante verschillen zijn tussen de rechtbanken in de afdoening van dit soort delicten.

De resultaten van het onderzoek zijn van belang voor de bevordering van landelijk consistente afdoening van zeer ernstige, door jeugdigen, gepleegde delicten.

Het onderzoek is een vervolg op een eerder onderzoek van Van der Laan et al. uit 2005 naar aanleiding van de motie Griffith (TK 29800 VI, 2004) van 16 december 2004. In deze motie verzoekt de Tweede Kamer de regering om onderzoek te doen naar de specifieke aard en de omvang van de vormen van ernstig crimineel gedrag, gepleegd, al dan niet in groepsverband, door jeugdigen van 14 tot 16 jaar en te onderzoeken welke sancties de rechter deze jeugdigen oplegt.

Het onderzoek bestond uit twee delen: dossieronderzoek en verdiepende kwalitatieve interviews. In het kader van het dossieronderzoek zijn in vijf arrondissementen en één ressort 447 strafdossiers van jeugdigen, die in 2006 in eerste aanleg veroordeeld zijn voor zeer ernstige delicten, bestudeerd. In de dossiers is nagegaan welke strafrechtelijke afdoening is opgelegd, welke civielrechtelijke interventies eventueel naast of naar aanleiding van het zeer ernstige delict plaatsvonden, wat de eis van het openbaar ministerie inhield, en welke adviezen door de Raad van Kinderbescherming en in Pro Justitiarapportages zijn gegeven. Daarnaast zijn achtergrondkenmerken van jeugdigen - voor zover aanwezig in de strafdossiers - in kaart gebracht. In het tweede deel van het onderzoek hebben aanvullende verdiepende interviews plaatsgevonden met 13 kinderrechters en 8 jeugdofficieren van justitie. In de interviews is naar de visie van kinderrechters en de jeugdofficieren van justitie op de beste wijze van afdoening van zeer ernstige delicten gevraagd.

Dit onderzoek kent enkele beperkingen. Het dossieronderzoek is uitgevoerd in een selectie van arrondissementen. Hoewel deze zijn geselecteerd op basis van spreiding naar stedelijkheidsgraad en geografische ligging, spreiding over alle ressorten en spreiding naar gemiddelde strafmaat voor hoofdstraffen, moet enige voorzichtigheid worden betracht met de generalisatie van de resultaten voor heel Nederland. Het kwalitatieve onderzoek heeft plaatsgevonden bij een beperkt aantal kinderrechters en officieren van justitie. Het was bedoeld om aanvullende informatie te genereren.

Uit het dossieronderzoek blijkt dat 64% van de gedagvaarde jeugdigen in eerste aanleg is veroordeeld door de alleensprekende kinderstrafrechter. De kinderrechters hebben in 69% van de zaken jeugd-detentie, in 72% van de zaken een taakstraf en in 7% van de zaken een PIJ-maatregel, allen al dan niet in combinatie met een andere straf of maatregel opgelegd. Bij 32% van de jeugdigen is een enkelvoudige sanctie opgelegd. De meest opgelegde

enkelvoudige sanctie is een onvoorwaardelijke taakstraf (20%). Bij 68% van de jeugdigen is gekozen voor een combinatie van hoofdstraffen en/of maatregelen (voorwaardelijk en/of onvoorwaardelijk). De meest voorkomende combinaties zijn een voorwaardelijke jeugddetentie in combinatie met een onvoorwaardelijke taakstraf (22%) en een onvoorwaardelijke en voorwaardelijke jeugddetentie in combinatie met een onvoorwaardelijke taakstraf (19%). Er is een grote variatie in de combinaties van de opgelegde straffen en maatregelen. Ook de spreiding in de zwaarte van de opgelegde jeugddetentie is groot. Gemiddeld hebben de jeugdigen in het dossieronderzoek 82 dagen jeugddetentie, al dan niet voorwaardelijk, opgelegd gekregen.

De kinderstrafrechters hebben bij 57% van de jeugdigen bijzondere voorwaarden opgenomen in het vonnis. Deze kunnen worden opgelegd als er sprake is van een geheel of gedeeltelijk voorwaardelijke sanctie. Bij driekwart van de jeugdigen met een geheel of gedeeltelijk voorwaardelijke sanctie zijn ook *bijzondere* voorwaarden opgelegd. Bij een derde van deze jeugdigen is enkel een Maatregel Hulp en Steun (begeleiding door de jeugdreclassering) als bijzondere voorwaarde opgelegd en zijn geen verdere specificaties toegevoegd. In de andere gevallen is dit wel het geval. Er zijn soms gedragsbeïnvloedende bijzondere voorwaarden met toeleiding naar zorg gespecificeerd weergegeven, bijvoorbeeld behandeling bij een jeugdggz-instelling of individuele trajectbegeleiding (ITB) door de jeugdreclassering.

Zowel uit het dossieronderzoek als uit de interviews blijkt dat afdoening van zeer ernstige delicten vooral maatwerk is. Per geval worden specifieke kenmerken van de jeugdigen en zijn of haar situatie (zoals recidive, eerdere straffen en hulpverlening) en kenmerken van het delict (zoals de ernst en de omstandigheden waaronder het is gepleegd) meegewogen in de strafmaat en –modaliteit. Dit leidt tot een grote variatie in de wijze van afdoening. Het pedagogisch karakter van het jeugdstrafrecht vormt het uitgangspunt in de afwegingen van kinderrechters en officieren van justitie. De adviezen van de Raad voor de Kinderbescherming en in Pro Justitiarapportages spelen daarbij een cruciale rol. Tot slot blijkt dat schorsing van de voorlopige hechtenis een belangrijke rol speelt bij de wijze van afdoening. Bij schorsing vinden zowel kinderrechters als jeugdofficieren van justitie het over het algemeen niet pedagogisch verantwoord om jeugdigen vooralsnog jeugddetentie op te leggen.

Naast of in aansluiting op de strafrechtelijke afdoening is bij 17% van de jeugdigen een civielrechtelijke maatregel getroffen. In 12% van de onderzochte dossiers was er overigens in het strafdossier geen informatie te vinden over mogelijk getroffen civielrechtelijke maatregelen.

Uit het dossieronderzoek blijkt dat het civielrechtelijke en strafrechtelijke circuit op het gebied van dossiervorming van elkaar gescheiden zijn. Dit betekent echter niet dat er geen wisselwerking en samenwerking tussen beide circuits is. Uit de interviews met kinderstrafrechters blijkt dat zij wel degelijk rekening houden met trajecten die in het civielrechtelijke circuit lopen. Dit kan ertoe leiden dat de strafrechtelijke afdoening wordt gematigd. Ook officieren houden hiermee rekening bij het formuleren van hun eis. Wel wordt aangegeven dat bij zeer ernstige delicten altijd een strafrechtelijke afdoening op zijn plaats is en niet kan worden volstaan met een civielrechtelijke interventie.

De mate van integratie van de civielrechtelijke en strafrechtelijke circuits is afhankelijk van de organisatie van parketten en griffies. Dit is verschillend per arrondissement. In sommige arrondissementen is er samenwerking van het civielrechtelijke en strafrechtelijke circuit in een jeugdunit en/of doen kinderrechtters zowel civielrechtelijke als strafrechtelijke zittingen. In andere arrondissementen is er een strikte scheiding.

Civielrechtelijke interventies jegens de jeugdige in het verleden spelen – in en voor zover kinderrechtters daar kennis van dragen – bovendien een rol in het bepalen van de afdoeningsmodaliteit. Zowel uit het dossieronderzoek als uit de interviews blijkt dat wanneer civielrechtelijke interventies in het verleden niet hebben gewerkt er eerder strafrechtelijk wordt doorgepakt. Daarnaast blijkt uit de interviews dat wanneer tussen het plegen van het delict en de strafzitting een civielrechtelijke maatregel is uitgesproken, bijvoorbeeld een uithuisplaatsing in gesloten jeugdzorg, de strafrechtelijke afdoening wordt gematigd.

De verschillen tussen in het onderzoek betrokken rechtbanken in de reactie op zeer ernstige delicten lijken in het onderzoek minimaal. Over de grote lijn is men het wel eens en de uitspraken sluiten aan bij de richtlijn voor strafvordering. De bestaande verschillen zijn vooral *nuance*verschillen die voortkomen uit gedifferentieerde opvattingen van individuele kinderrechtters en jeugdofficieren.

Geconcludeerd kan worden dat er een grote variatie is in de reactie van kinderrechtters op zeer ernstige delicten die duidt op maatwerk, waarbij per geval specifieke kenmerken van jeugdigen en hun situatie en van het delict worden afgewogen. Binnen de verschillende typen zeer ernstige delicten zijn verschillende gradaties van ernst vast te stellen. Er worden zelden zaken volgens het volwassenstrafrecht afgedaan. In het merendeel van de gevallen worden verschillende sancties gecombineerd. (Her)opvoeding is het leidend principe bij het opleggen van een sanctie. De civielrechtelijke en strafrechtelijke circuits opereren meestal los van elkaar. Het op elkaar afstemmen van strafrechtelijke sancties en civielrechtelijke interventies is afhankelijk van de mate van samenwerking tussen beide circuits binnen de parketten en griffies. Er is gescheiden dossiervorming. Kinderrechtters laten zich, voor wat betreft civielrechtelijke maatregelen en bijzondere voorwaarden, vooral leiden door de adviezen van de Raad voor de Kinderbescherming, de jeugdreclassering en/of Pro Justitiarapportages.